

AMICS DE L'ART VELL A L'ESCALA: L'OBRA I ELS TREBALLS

Les grans obres dutes a terme per la delegació escalenca d'Amics de l'Art Vell es centraren en dos elements del patrimoni escalenc. El primer d'ells va ser el jaciment grecoromà d'Empúries i, en concret, la muralla meridional de la ciutat romana. Encara que l'extracte de l'informe dels treballs no és curt, s'opta per la seva reproducció gairebé al complet, per ser vàlid quasi en la seva totalitat: *"Excavació i restauració de la muralla de la Colònia Romana d'Empúries. En la sessió del Comitè de Direcció del dia 13 de juliol de 1933, els "Amics d'Empúries" sol·licitaren l'ajut econòmic de la nostra entitat per prosseguir treballs arqueològics interessants, que de moment, no tenien consignació. Acordat aquest ajut després d'una visita del president senyor Bosch Gimpera i del membre del Comitè sr. Serra i Ràfols, els quals donaren un valuós informe, a primers de març [de 1934] i sota la direcció del consoci sr. Albert del Castillo, començaren les obres de sondeig per l'exterior de la part de mar. El resultat de les excavacions ha estat deixar al descobert uns 60 metres d'extensió de muralla, en la qual ha aparegut un cos basamental de 2'40 metres d'alçària, que comprèn cinc filades de carreus de pedra grollerament treballats imitant l'encoixinat clàssic romà; i una part superior de formigó, buida en el seu interior, de 2'60 metres d'alçària.*

Un cop repeses les excavacions l'any 1934, Bosch Gimpera i Emili Gandia pujaren a la ciutat romana per a veure les citades excavacions. En el seu diari, Gandia anotà els materials que es recuperaren en els citats treballs, les característiques de la muralla (materials, tècnica constructiva, acabats, etc.) i les mesures de la mateixa, encara que no les completà i restaren en blanc⁸⁶. Tanmateix, els indicis de Gandia el portaren a caure en un error, doncs cregué que el cos de carreus fets amb pedra calcària responia a una muralla del s. III aC i que el cos de formigó responia a una altra muralla més moderna, datada el s. I dC.

Segons explica el mateix Gandia, l'estiu de 1933 Bosch li havia encomanat que fes les gestions necessàries amb el propietari del terreny on hi havia la muralla per a fer-hi els treballs. Fos com fos, Gandia no ho assolí i el tema quedà aparcat, tot i que ho va intentar des de Barcelona. Essent a la ciutat comtal, relata com *"el Dr. Castillo me manifestà n' Barcelona que tenia l'encarrec de portar a cap aquests treballs de fer descobrir aquest tros de muralla"*⁸⁷. Sembla que aquesta maniobra no degué agradar gaire al

qui s'havia encarregat de les excavacions durant gairebé 30 anys, doncs les seves paraules ens ho deixen entreveure: *"El fer constar aquestes notes anteriorment detallades sols te per objecte com a nota del historial de les excavacions i descobriment de les ruïnes d'Empuries, de lo qual me sento un xic molestat per no haver presenciat durant dits treballs per a poder-los detallar en mes precisió (...).*

Vista parcial de la muralla romana després de l'excavació feta pels Amics de l'Art Vell el 1934. / Foto: Museu d'Arqueologia de Barcelona; col. de l'autor.

Aquest conjunt de 5 metres d'alçària i 60 de llargària s'ha posat en valor amb l'obertura d'una vall de 3'50 metres de fons per 4 metres d'amplària que permet la seva contemplació. (...) Ha estat descobert en un carreu del muntant de la porta un falus esculpit, símbol de fecunditat i prosperitat de la ciutat. (...) Fou descobert també, vora la porta, un mur de carreus petits i ben treballats amb restes d'estuc, que ha quedat al descobert. (...) Amb l'obra feta, resta aquesta muralla de la colònia de Juli Cèsar com un dels atractius d'Empúries, tot i esser sols una part de l'interessantíssima i grandiosa muralla existent. L'import d'aquestes obres sufragades per A.A.V. ha estat de 2358,80 pessetes"⁸².

Sobre aquest escrit, només dues puntualitzacions: el mur de carreus petits que es documentà corresponia a l'edifici de la palestra, edifici d'oci del s. I dC excavat per Martín Almagro durant els anys 40; la muralla emporitana, bastida a l'inici del s. I aC, era farcida en el seu interior per a ser més resistent, però es va documentar buida perquè els vinyataires i escalencs que cultivaven els camps que colgaven Empúries eliminaren el farcit per poder obtenir un segur i magnífic aixopluc on refugiar-se en cas de mal temps⁸³.

*El tros de la part dels carreus descobert resulta un bon aspecte de passeig arqueològic, desitjant que se pugui descobrir per complert"*⁸⁴.

La segona gran obra endegada per Amics de l'Art Vell a l'Escala va ser la restauració del portal del castell baixmedieval (s. XIV) de Cinclaus l'any 1935⁸⁷. La memòria de treballs editada des de Barcelona es referia en aquests termes: *"Portal gòtic de l'Escala. El dia 12 de març del present any (1935) el soci de l'Escala Sr. Lluís Pujol i Massaguer, escrivia al Comitè de Direcció exposant la conveniència de consolidar i restaurar un portal gòtic d'aquella contrada, que si no s'hi acudia a temps podia enrunar-se i proposava, al mateix temps, que d'aquesta tasca se n'encarregués aquell Comitè Delegat. El Comitè de Direcció trobà raonada la proposició del sr. Pujol i acordà encomanar a aquell Comitè la dita tasca. El dia 22 d'abril fou visitada l'obra pel Dr. Bosch el qual pogué apreciar la forma acurada amb que s'havia realitzat"*⁸⁸. La proposició d'assumir la restauració del portal per part de la pròpia delegació fou aprovada per l'aval que oferia tenir la presència de Rafel Torres, mestre d'obres, en el sí de la